

УДК 343.98.06:343.123.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-4-27>

Олександр ЖУРАВЕЛЬ
доктор філософії в галузі права
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
zuravelaleksandr820@gmail.com

Олександр РІТОР
інструктор
(Федерація рукопашного бою Дніпропетровської області, м. Дніпро, Україна)
ritor9@seznam.cz

МЕТОД SELF DEFENDER SYSTEM ДЛЯ ФАХІВЦІВ ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

У статті розглянуто метод Self Defender System як інноваційний інструмент для фахівців у сфері розслідування злочинів проти життя та здоров'я. Автори підкреслюють проблемність традиційної практики, коли особа, що діяла в умовах необхідної оборони, нерідко сприймається правоохоронними органами як порушник, а не як захисник власних прав та інтересів. Такий підхід призводить до помилкової криміналізації соціально корисних дій. Метод Self Defender System пропонує поетапний алгоритм визначення правомірності заподіяння шкоди під час оборони. Він охоплює аналіз підстав для захисту, об'єкта й мети захисних дій, способів їх реалізації, часових меж оборони, а також характеру небезпеки посягання.

У роботі детально розкриваються ключові елементи, що підлягають оцінці: пропорційність засобів оборони й нападу, характер загрози, реальна можливість відбиття посягання, кількісна та якісна перевага сторін конфлікту, вік і фізична сила нападників і захисників, наявність зброї, місце й час нападу, його раптовість та інтенсивність, а також момент припинення посягання.

Особлива увага приділяється розмежуванню необхідної оборони й перевищення її меж, зокрема у випадках, коли шкода завдається після фактичного завершення нападу. Матеріали судової практики підтверджують актуальність такого підходу та демонструють приклади, коли врахування зазначених критеріїв дає змогу об'єктивно оцінити правомірність захисних дій. Запропонований метод спрямований на формування більш справедливого й збалансованого підходу до кваліфікації оборонних дій, що забезпечує належний захист прав громадян і водночас виключає безпідставне покарання осіб, які діяли в умовах реальної загрози.

Ключові слова: необхідна оборона, нападник, аналіз, практика, елементи характеристики, комп'ютерна програма.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна практика розслідування злочинів проти життя та здоров'я демонструє наявність істотних труднощів у правильній кваліфікації дій осіб, які застосовували необхідну оборону. Унаслідок деформації правосвідомості представників правоохоронних органів і судової практики нерідко трапляються випадки, коли особа, що здійснила соціально корисні дії із захисту своїх чи чужих прав та інтересів, необгрунтовано розглядається як правопорушник. Така ситуація призводить до криміналізації оборонних дій, які фактично спрямовані на припинення протиправного посягання.

© О. Журавель, 2025
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6830-150X>
© О. Рітор, 2025
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1871-3227>

Саме тому виникає необхідність у розробленні науково обґрунтованої методики, яка дасть змогу системно аналізувати всі обставини події: пропорційність дій оборонця й нападника, характер та інтенсивність небезпеки, кількісний і фізичний баланс сторін, наявність зброї, місце та час посягання, момент його припинення тощо. Запропонований метод *Self Defender System* має на меті усунути наявні прогалини, забезпечити об'єктивність і справедливість при розслідуванні таких категорій справ, а також запобігти необґрунтованому покаранню осіб, які діяли в умовах реальної загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Питання розглядали в наукових працях такі вчені, як Ю. В. Баулін, В. М. Критович, Б. О. Орловський, І. В. Пиріг, Т. В. Столяр, Е. Р. Шафіков.

Методи та методики дослідження. Методологічними основами дослідження є застосовані в ній сучасні методи пізнання, такі як аналіз і синтез, узагальнення, індукційний метод тощо.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтувати теоретичні засади та практичну значущість методу *Self Defender System* у діяльності фахівців, що здійснюють розслідування злочинів проти життя та здоров'я, а також визначити можливості його застосування для підвищення ефективності професійної підготовки й безпеки працівників правоохоронних органів.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У силу певної деформації правосвідомості співробітників правозастосовних органів особа, яка захищається, нерідко оцінюється як порушник, що підлягає покаранню. У результаті особа, яка вчинила соціально корисні захисні дії, необґрунтовано піддається кримінальній відповідальності.

Для визнання правомірності заподіяння оборонної шкоди слідча й судова практика йде методом від протилежного: спочатку в діях особи, яка захищається, установлюються ознаки насильницького злочину проти особистості нападника, потім виявляються ознаки необхідної оборони та відсутність у вчиненому діянні явної невідповідності характеру й небезпеці посягання, що дає змогу правоохоронним органам визнати заподіяну шкоду правомірною. Однак під час досудового розгляду особа, яка вчинила соціально корисні дії, спрямовані на захист законних інтересів і гарантованих законами прав, піддається всляким випробуванням і моральним потрясінням [1].

Метод *Self Defender System* пропонує проводити розслідування таким чином. Першим етапом можемо визначити свідомий вибір особи, яка захищається, на самооборону: це означає, що особа має право свідомо застосувати захист, навіть за наявності можливості уникнути конфлікту. Під цим поняттям мається на увазі, що особа, яка захищається, свідомо приймає рішення вступити в захисні протидії, а не уникати їх, вона розуміє правомірність своїх дій і їх мету, її вибір не залежить від того, чи була можливість уникнути конфлікту. Практика Верховного Суду України уточнює, що відсутність у того, хто само обороняється, вибору не позбавляє його права на самооборону. Відповідно до нашого законодавства, право на необхідну оборону є суб'єктивним правом, а не обов'язком, тобто свідомий вибір не перетворює дії на напад, якщо вони об'єктивно спрямовані на відбиття реальної загрози. Особа, яка захищається, має право заподіяти шкоду порушнику, і ця шкода буде правомірною, якщо вона спільномірна характеру посягання. Ці положення мають нормативне закріплення в ст. 36 КК України, яка підкреслює, що особа має право на необхідну оборону незалежно від можливості уникнути посягання або звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади, а також ст. 37 КК України, яка регламентує перевищення меж необхідної оборони [4].

Другим етапом є визначення підстав заподіяння правомірної шкоди, а саме: проводиться правовий аналіз злочину, учиненого особою, яка вчинила посягання з метою визна-

чення рівня загрози діяння. У кримінальному праві заподіяна шкода може бути визнана правомірною, якщо вона була заподіяна в умовах: необхідної оборони ст. 36 Кримінального кодексу (далі – КК) України; крайньої необхідності ст. 39 КК України; затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення, ст. 38 КК України. Загальним принципом є те, що шкода заподіюється у відповідь на суспільно небезпечне діяння, яке створює реальну загрозу охоронюваним законом інтересам. Наприклад, якщо особа помилково вважає свої дії обороною від суспільно небезпечного посягання, якого насправді не було, то такі дії особи варто кваліфікувати як уявну оборону за ст. 37 КК України.

Третім етапом визначається, що об'єктом захисту в разі правомірного заподіяння шкоди завжди є законні інтереси або права. Відповідно до положень ст. 36 КК України, кожна особа має право на захист прав і законних інтересів від суспільно небезпечного діяння, тобто об'єктами захист будуть уважатися життя та здоров'я, права та свободи, власність, громадський порядок і безпека, а також інтереси держави. Проте якщо особа буде застосовувати силу для захисту незаконних інтересів (наприклад, при збереженні майна добутих незаконним шляхом, а саме викраденням із власності іншої особи чи держави), то такі дії не будуть визнані як необхідна оборона. Це означає, що при здійсненні силового захисту незаконних інтересів насильницькі дії особи є неправомірною обороною [7].

Четвертим етапом є мета правомірного заподіяння шкоди, яка полягає в захисті законних інтересів або прав особи, яка захищається, або іншої особи. Метою захисту не може слугувати збереження протиправного інтересу, оскільки ці дії не підпадають під необхідну оборону. Якщо особа умисно імітує оборонної дії, то таку діяльність варто кваліфікувати не як оборону, а як учинення умисного кримінального правопорушення, оскільки у випадку імітації також відсутня мета захисту законних інтересів.

П'ятим етапом є визначення способу захисних дій, який полягає в застосуванні фізичної сили того, хто захищається, предметів для відбиття нападу, а також зброї в разі небезпечного насильства. Згідно з нормами ст. 36 КК України, кожна особа має право використовувати фізичну силу для відвернення небезпечного діяння, але такі дії не повинні перевищувати межі необхідної оборони. Водночас варто звернути увагу на виняток, а саме: при нападі озброєної особи або групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення в житло чи інше володіння особи не вважається перевищенням меж необхідної оборони, незалежно від тяжкості, яку заподіяно тому, хто посягає, відповідно до ч. 5 ст. 36 КК України.

Шостим етапом є встановлення меж таких дій у часі, а саме часовий період здійснення захисних дій, що визначається початком посягання й моментом його закінчення. Якщо особі, яка обороняється, не був зрозумілий момент закінчення посягання, то має місце правомірний захист. Відповідно, при умисному заподіянні шкоди після завершення посягання має місце різновид псевдооборони.

Сьомим етапом є вираховання характеру небезпеки наявного посягання. Залежно від небезпеки й несподіванки нападу, умов правомірності захисних дій варто диференціювати на 2 види: необмежені й обмежені законом умови правомірності. При посяганні, небезпечному для життя або несподіваному для того, хто захищається, закон надає йому право на заподіяння будь-якої шкоди тому, хто нападає. Під обмежувальними умовами правомірності захисних дій варто розуміти відповідність оборони характеру небезпеки посягання.

Матеріали судової практики свідчать про практичне застосування елементів складу правомірного заподіяння шкоди. З метою встановлення меж оборони суди брали до уваги такі елементи: пропорційність засобів захисту та засобів нападу, характер небезпеки нападу, можливості відбиття посягання, кількість нападників і захисників, їхній вік і фізичний розвиток, наявність зброї, місця й часу посягання, раптовість та інтенсивність нападу, момент його припинення й реальну можливість оцінити його небезпеку [5].

Пропонуємо розглянути більш детально кожен елемент. Першим розглянемо пропорційність засобів захисту й засобів нападу. Це відповідність характеру, сили й наслідків захисних дій характеру сили й наслідкам нападу, тобто той, хто захищається, має право застосувати силу, але вона повинна бути достатньою для відбиття нападу, а не надмірною. У частині 3 ст. 36 КК України перевищенням меж необхідної оборони визнаються умисні дії, які явно не відповідають небезпеці посягання або обставинам захисту. Головний принцип полягає в тому, що захист має бути спільномірним загрози. Не допускається навмисне заподіяння надмірної шкоди нападнику, яка явно не відповідає небезпеці посягання. Дії самозахисту мають бути спрямовані саме на припинення протиправних дій, а не на покарання нападника.

Під характером небезпеки нападу варто розуміти не тільки факт посягання, а і його якість і ступінь загрози, а саме: потрібно розуміти, наскільки напад є реальним і здатним завдати істотної шкоди життю, здоров'ю чи іншим правам людини. Це поняття має велике значення саме для оцінки правомірності необхідної оборони: безпосередньо від характеру небезпеки залежить, чи можна вважати оборонні дії виправданими, чи вони будуть уважатися перевищенням меж необхідної оборони [9].

Можливість відбиття посягання визначається, чи справді особа мала право застосувати необхідну оборону. Йдеться про ситуацію, коли існує реальний і безпосередній напад і людина має змогу його припинити чи запобігти шкоді своїм законним захисним діям. Якщо напад ще не почався або вже завершився, то оборонні дії не визнаються необхідною обороною, бо відсутня потреба зупиняти загрозу.

Кількість нападників і захисників – це одна з важливих обставин, яка враховується під час оцінки правомірності необхідної оборони. Кількість порушників у правовому сенсі налічує осіб, які одночасно й узгоджено (або ситуативно спільно) вчиняють протиправне діяння, спрямоване на заподіяння шкоди охоронюваним законом інтересам потерпілого (життю, здоров'ю, майну тощо). Коли йдеться про кількість учасників конфлікту, то мається на увазі співвідношення сил між тими, хто здійснює напад, і тими, хто намагається його відбити. Якщо напад здійснює одна особа, а оборонців кілька, ситуація виглядає інакше, ніж коли все навпаки – кілька нападників проти одного захисника. У першому випадку дії оборонців можуть оцінюватися суворіше, оскільки реальна загроза для них є меншою й закон очікує, що вони оберуть більш м'які способи зупинення нападу. У другому випадку, коли нападників значно більше, ніж захисників, навіть застосування серйозних засобів оборони визнається правомірним, адже небезпека для життя чи здоров'я оборонця в такій ситуації зростає в багато разів.

Далі розглянемо факт щодо віку та фізичної сили саме нападників. При вирішенні питання про правомірність захисту обов'язково враховується, ким саме здійснюється напад. Вік нападника може відігравати подвійну роль. Якщо напад чинить неповнолітній або літня особа, суд оцінює, чи справді існувала реальна загроза для життя чи здоров'я, адже фізичні можливості таких людей зазвичай обмежені. Проте це не означає, що посягання неповнолітнього чи людини похилого віку априорі не є небезпечним: усе залежить від конкретних дій, використання зброї чи інших засобів. Якщо, наприклад, підліток намагається завдати удару ножем, небезпека буде реальною та значною незалежно від віку. Фізична сила нападника має ще більший вплив на оцінку ситуації. Якщо напад здійснює особа, яка є значно сильнішою фізично, ніж потерпілий, то навіть без застосування зброї вона може становити серйозну загрозу для здоров'я чи життя. У такому випадку закон дозволяє оборонцеві застосовувати більш рішучі засоби захисту. Також якщо напад здійснює група осіб, то такий фактор завжди підвищує характер небезпеки. Водночас, якщо нападник фізично слабший і не має при собі зброя, здатних завдати істотної шкоди, застосування надмірних оборонних заходів може кваліфікуватися як перевищення меж оборони.

Перейдемо до розгляду факту щодо віку та фізичної сили осіб, які захищаються від нападу. Кримінальне право виходить із принципу індивідуальності: тобто при кваліфіка-

ції оборонних дій потрібно враховувати не абстрактні можливості людини, а її реальні фізичні й особистісні характеристики. Вік захисника визначає його здатність адекватно реагувати на небезпеку. Якщо обороняється дитина чи особа похилого віку, то зрозуміло, що їхні можливості зупинити напад без застосування додаткових засобів обмежені. У такому випадку закон допускає ширший спектр засобів захисту, адже від слабшої особи не можна вимагати тієї ж сили опору, що й від дорослого та фізично розвинутого індивіда. Фізична сила оборонця також має вирішальне значення. Людина, яка є фізично слабкою, має повне право компенсувати цей недолік іншими засобами, навіть тими, що можуть здатися суворими. Натомість, якщо оборонець є значно сильнішим за нападника, суд може більш критично ставитися до його дій і вимагати, щоб застосовані засоби були спільномірними. Тобто вік (старший вік того, хто захищається, проти молодого віку тих, хто посягає) і фізичний розвиток (двоє підготовлених осіб проти однієї фізично ослабленої) істотно посилюють оцінку небезпеки нападу. Ця обставина може виправдовувати застосування зброї для відбиття нападу й виключати кримінальну відповідальність за оборонні дії.

Безпосередньо сам факт наявності зброї підвищує рівень небезпеки. Якщо нападник озброєний, закон визнає більший простір для оборонних дій, адже загроза життю і здоров'ю в такій ситуації є безпосередньою та значною. При цьому важливим є не лише сам факт наявності зброї, а й спосіб її використання. Якщо ніж лежить у кишені й нападник його не застосовує, загроза ще не набула характеру небезпечного нападу. Якщо ж зброя вже використовується або навіть демонструється як засіб примусу, це суттєво підвищує небезпеку й виправдовує більш радикальні дії оборонця.

Місце посягання має ключове значення, оскільки воно визначає умови, у яких опиняється особа під час нападу. Тобто якщо посягання відбувається в житлі особи, де вона має право захищене Конституцією України на недоторканність свого житла, то закон схиляється до більш широкого визнання правомірності оборонних дій. Якщо посягання відбувається в публічно доступному місці, особа теоретично має більше можливостей уникнути конфлікту чи звернутися за допомогою. Більш складною є ситуація, коли посягання відбувається у віддаленому або малолюдному місці, то загроза для потерпілого істотно зростає, оскільки шанси знайти допомогу мізерні або взагалі неможливі.

Не менш важливим фактором є час посягання. Ця обставина охоплює не лише конкретну годину доби, а й момент, коли посягання почалося, триває або вже закінчилося. Напад удень або вночі є різними за рівнем небезпеки. У кримінальному праві час посягання насамперед означає момент його реальності й безпосередності. Захист від нападу буде вважатися законним лише тоді, коли небезпека вже настала або є неминучою. Щодо аспекту про час доби маємо, що напад у нічний час розглядається як більш небезпечний, ніж такий же напад, але вдень. Цей факт впливає з того, що в темний час доби людина має знижену увагу та гіршу орієнтацію в обстановці.

Тепер пропонуємо розглянути раптовість та інтенсивність нападу, які є ключовими кримінально-правовими характеристиками. Ці ознаки відображають динаміку нападу, його силу, швидкість розвитку та ступінь загрози, а також зумовлюють вибір засобів і способів захисту. Ознака раптовості проявляється в тому, що особа, на яку спрямоване посягання, не має достатнього часу для роздуми та підготовки захисних дій. Інтенсивність нападу означається силою та характером дій нападника, спрямованих на завдання шкоди.

Останнім хочемо проаналізувати момент припинення посягання. Під моментом припинення посягання розуміється фактичне завершення протиправних дій нападника. Посягання вважається припиненим тоді, коли зникає необхідність у подальшому захисті. Якщо оборонні заходи продовжуються після завершення нападу, то вони не можуть вважатися виправданими, у такому випадку ці дії будуть уважатися перевищенням меж необхідної оборони [8].

Під час нанесення тілесних пошкоджень і протистояння правопорушника та потерпілого важливими факторами є встановлення віку, ваги, витривалості учасників протистояння, наявність предметів, за допомогою яких було вчинене кримінальне правопорушення, і вплив означених показників на прийняття слідчим рішення щодо кваліфікації кримінального правопорушення та проведення комплексу слідчих (розшукових) дій. Таким чином, з метою встановлення вищевказаних факторів і досягнення бажаного результату слідчий, прокурор повинні звертатися по допомогу до спеціалістів у галузі фізичного виховання, медицини та комп'ютерної техніки для розрахунку вищевказаних показників учасників конфлікту, у результаті якого було завдано шкоду здоров'ю. У результаті аналізу показників з використанням такої комп'ютерної програми «Визначення критеріїв індивідуальних можливостей особи» слідчий отримує необхідну для розслідування інформацію. Програмне забезпечення здійснює низку математичних обчислень з метою отримання об'єктивного й уніфікованого результату аналізу інциденту між потерпілим і нападником. Розрахунки спрямовані на перетворення індивідуальних показників кожного учасника у відповідний коефіцієнт, що дає змогу визначити рівень впливу з боку як нападника, так і потерпілого, а також спрогнозувати можливий результат події у випадках, коли дії становлять загрозу життю потерпілого. Результати розрахунків можуть бути оформлені у вигляді довідки спеціаліста (відповідно до ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України) та долучені до матеріалів кримінального провадження. [6]

Пропонуємо розглянути вирок Печерського районного суду м. Києва щодо боксера Петра Очеретяного, який був заарештований за вбивство працівника УДО під час конфлікту в Києві у 2019 році. Надалі будуть надані фрагменти цього вироку з показань боксера. Петро розповів, що він прогулювався зі своїми собаками, коли він переходив пішохідний перехід, автомобіль на великій швидкості ледь не збив його собаку. Після цього він зробив зауваження водію автомобіля, на що останній почав агресивно реагувати, надалі з машини вийшло двоє чоловіків, які поводити себе зверхньо. Потерпілий почав погрожувати боксерові та, тримаючи руки в карманах, він промовив: «Ти ж не знаєш, що у мене в карманах». У черговий раз, коли Петро жестами демонстрував, що він переходив по пішохідному переходу, потерпілий сказав: «Я візьму ствол, завало тебе і твою собаку, мені за це нічого не буде». Після чергової жестикуляції свого направлення по пішоходу потерпілий вдарив боксера по руці, у зв'язку із зазначеним, він рефлекторно вдарив потерпілого лівою, слабшою рукою з метою «привести його до ладу», оскільки останній порушив межі його особистого кордону. Петро наголосив на тому, що чоловіки обступили його та знаходилися безпосередньо поруч із ним. Унаслідок нанесеного удару потерпілий упав, в останнього почали виділятися блювотні маси, а чоловіки, які перебували поруч, нахилилися до нього [2].

Надалі пропонуємо розібрати цю ситуацію згідно з методом Self Defender System. Виходячи з даних, опублікованих у загальних джерелах, варто зауважити, що учасником конфлікту є колишній професійний боксер, який займався цим видом спорту в період з 2005 по 2009 роки. На момент інциденту він уже не мав статусу діючого спортсмена, відповідно, його фізична форма могла бути або підтримуючою, або зовсім не відповідати професійним стандартам. У зв'язку з цим акцент суду на обставині, що боксер є професіоналом, не має істотного значення для юридичної оцінки його дій. Потерпілий же, навпаки, на момент конфлікту був співробітником елітного підрозділу Державної охорони Президента, що передбачає в нього високий рівень фізичної підготовки, професійних навичок ведення рукопашного бою й уміння оцінювати ступінь тяжкості своїх дій. Крім того, за віковими критеріями потерпілий був молодший за боксера, що також впливало на його фізичну перевагу. З матеріалів ЗМІ видно, що потерпілий раніше переніс черепно-мозкову травму, що, імовірно, могло вплинути на тяжкість наслідків отриманого ним удару, але не зменшує його активної ролі в конфлікті. Згідно з даними свідків, товариші потерпілого були його колегами по службі, що дає змогу припустити, що вони також мали характерну фізичну підго-

товку. Їхня спільна поява в конфлікті була явно домінуючою й мала агресивний характер, створюючи для боксера реальну загрозу конфлікту з боку групи осіб.

Дії боксера відображають усвідомлений правомірний вибір способу захисту, який відповідає принципам необхідної оборони та самозахисту прав. Боксер не використовував свою велику собаку як потенційний засіб агресії, виключив небезпеку для третіх осіб, діючи розумно й обережно, а також залишив за собою право особисто припинити напад без залучення додаткових сил. Це свідчить про усвідомленість, передбачливість і правомірність мети його поведінки. Також цей факт підтверджує, що в боксера був відсутній агресивний умисел, він демонстрував захисний, а не нападний характер дій. Боксер застосував один неакцентований (контрольований) удар у відповідь на реальне посягання – удар по руці з боку агресивного нападника. Метою було запобігання протиправним діям, а не заподіяння шкоди. Фахівець з боксу підтвердив, що з технічної позиції, у якій перебував боксер, нанести акцентований удар неможливо, що виключає прямий умисел на заподіяння тяжких тілесних ушкоджень. Смерть нападника настала через низку обставин (падіння, невдалий фактор, індивідуальні фізіологічні особливості). За практикою Верховного Суду, якщо смерть настала несподівано й не була передбачена особою, яка захищалася, такі дії не є злочином. Захисні дії боксера відбувалися під час безпосереднього нападу [3].

Об'єктом захисту в цій ситуації є індивідуальний об'єкт (життя і здоров'я) і суспільний об'єкт (громадський порядок і безпека). Відповідно до законодавства, об'єктом правомірного захисту є охоронювані законом права та свободи людини, передусім життя і здоров'я. Виходячи із цього, боксер мав право на безпечне пересування через пішохідний перехід, фізичну недоторканність і захист свого життя та здоров'я від реального нападу. У момент, коли троє фізично підготовлених чоловіків почали напад (словесні погрози й удар по руці), виник реальний суспільно небезпечний замах на життя та здоров'я. Додатковим об'єктом є громадський порядок. Нападники діяли в грубій цинічній формі в громадському місці, погрожуючи й демонструючи агресію. Напад мав публічний характер, також була небезпека не тільки для боксера, а й для оточуючих.

Метою боксера було не заподіяння шкоди, а припинення протиправних дій нападника й запобігання подальшій шкоді. Він заподіяв шкоду вимушено й з оборонною метою, щоб нейтралізувати загрозу. Характером небезпеки наявного посягання є таке: група осіб (водій і два пасажери) вийшли з автомобіля й погрожували боксеру фізичною розправою, один із них учинив активну дію, а саме вдарив боксера по руці, а також дії супроводжувалися, відповідно до матеріалів ЗМІ, грубістю, агресією, а також перебуванням у стані алкогольного сп'яніння.

Хочемо зазначити, що вся використана інформація про боксера взята з відкритих джерел інформації, які доступні кожному, також цей аналіз не мав наміру змінити обране покарання чи знецінити проведену роботу слідчим відділом. Ця ситуація обрана для наглядного показу роботи методу Self Defender System, оскільки вона максимально підходить під необхідну оборону.

Висновки з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження засвідчує, що метод Self Defender System є комплексним науково-практичним підходом, який спрямований на вдосконалення механізмів оцінки правомірності дій особи під час реалізації права на необхідну оборону. Розроблена система має не лише теоретичне, але й виражене прикладне значення для практики досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних із заподіянням шкоди в процесі захисту. Її ключовою метою є подолання суб'єктивізму у кваліфікації оборонних дій, створення умов для об'єктивного аналізу обставин конфлікту. Використання комп'ютерних програмних рішень, які здійснюють математичні розрахунки показників учасників конфлікту, створює передумови для кількісної оцінки сили впливу сторін, визначення ймовірного результату сутички, а також прогнозування меж оборонних можливостей. Такий підхід формує

новий рівень доказовості, який раніше залишався недосяжним через суб'єктивність свідчень чи обмеженість експертних методик. Це дає змогу розглядати Self Defender System як інноваційну методик, що поєднує правовий, технічний і фізіологічний аспекти в єдиному аналітичному комплексі. У межах практичної реалізації методу важливе місце посідає взаємодія слідчих і спеціалістів із різних галузей знань. Визначення фізичних можливостей сторін, оцінка інтенсивності нападу, віку, статури, наявності зброї, місця та часу події вимагає залучення фахівців з фізичного виховання, судових медиків, психологів та експертів з інформаційних технологій. Це забезпечує міждисциплінарний характер дослідження, що значно підвищує якість розслідування. Використання Self Defender System створює модель доказового процесу, у якій рішення ґрунтуються не на інтуїтивних судженнях, а на об'єктивно вимірюваних параметрах. У підсумку варто зазначити, що впровадження Self Defender System у практику розслідування злочинів проти життя та здоров'я відповідає актуальним тенденціям гуманізації кримінального права й розвитку інформаційних технологій у сфері правосуддя. Цей метод забезпечує поєднання принципів верховенства права, справедливості й наукової обґрунтованості рішень. Його застосування сприятиме формуванню більш ефективного, справедливого та прозорого механізму оцінки правомірності оборонних дій, а також стане запорукою недопущення засудження громадян, які діяли в межах свого природного права на захист.

Список використаних джерел

1. Баулін Ю. В. Необхідна оборона. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. Т. 1. № 6. С. 425–428.
2. Вирок Печерського районного суду міста Києва від 18 серпня 2021 р., судова справа № 757/33994/19-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99067246>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Кригович В. М. Практика застосування інституту необхідної оборони. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ.о симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 15 трав. 2020 р.). Івано-Франківськ : Університет Короля Данила, 2020. 736 с.
5. Орловський Б. О. Теоретичні і практичні основи кримінально-правового регулювання обставин, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2013. 211 с.
6. Пиріг І., Журавель О., Калашник А. Використання інформаційних технологій і спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я особи. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2 (129). С. 241–247.
7. Столяр Т. В. Особливості розуміння деяких ознак перевищення меж необхідної оборони за кримінальним правом України. *Публічне право*. 2016. № 3. С. 156–162.
8. Столяр Т. В. Перевищення меж необхідної оборони: поняття, ознаки та види відповідальності в разі виникнення ексцесу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 88–99.
9. Шафіков Е. Р. Необхідна оборона: особливості кримінально-правового регулювання. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 1–2. С. 189–195.

References

1. Baulin, Yu. V. (2016) Neobkhdna oborona [Necessary defense]. *Visnyk Asotsiatsiyi kryminal'noho prava Ukrainy*, vol. 1, № 6, pp. 425–428. [in Ukr.].
2. Vyrok Pechers'koho rayonnoho sudu mista Kyieva vid 18 serpnya 2021 r., sudova sprava № 757/33994/19-k [Verdict of the Pecherskyi District Court of Kyiv dated August 18, 2021, case No. 757/33994/19-k]. *Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99067246>. [in Ukr.].
3. Kryminal'nyy kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 [Criminal Code of Ukraine of April 5, 2001]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].

4. Krytovych, V. M. (2020) Praktyka zastosuvannya instytutu neobkhidnoyi oborony [Practice of applying the institute of necessary defense]. *Kontseptual'ni problemy rozvytku suchasnoyi humanitarnoyi ta prykladnoyi nauky* : materialy IV Vseukr. nauk.-prakt.o sympoziumu (m. Ivano-Frankiv's'k, 15 trav. 2020 r.). Ivano-Frankiv's'k : Universytet Korolya Danyla, 736 p. [in Ukr.].

5. Orlovs'kyi, B. O. (2013) Teoretychni i praktychni osnovy kryminal'no-pravovoho rehulyuvannya obstavyn, shcho vyklyuchayut' zlochynnist' diyannya pry zakhysti vid suspil'no nebezpechnoho posyahannya [Theoretical and practical foundations of criminal law regulation of circumstances that exclude criminality of an act when protecting against a socially dangerous encroachment] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 / Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova. Odesa, 211 p. [in Ukr.].

6. Pyrih, I., Zhuravel', O., Kalashnyk, A. (2024) Vykorystannya informatsiynykh tekhnolohiy i spetsial'nykh znan' pry rozsliduvanni zlochyniv proty zhyttya ta zdorov'ya osoby [The use of information technologies and special knowledge in the investigation of crimes against the life and health of a person]. *Naukovyy visnyk Dniprov's'koho derzhavnoho universytetu vnurishnikh sprav*, № 2 (129), pp. 241–247. [in Ukr.].

7. Stolyar, T. V. (2016) Osoblyvosti rozuminnya deyakykh oznak perevyschennya mezh neobkhidnoyi oborony za kryminal'nym pravom Ukrayiny [Peculiarities of understanding some signs of exceeding the limits of necessary defense under the criminal law of Ukraine]. *Publichne pravo*, № 3, pp. 156–162. [in Ukr.].

8. Stolyar, T. V. (2015) Perevyschennya mezh neobkhidnoyi oborony: ponyattya, oznaky ta vydy vidpovidal'nosti v razi vynykennya ekstsesu [Exceeding the limits of necessary defense: concept, signs and types of liability in case of excess]. *Yurydychnyy chasopys Natsional'noyi akademiyi vnurishnikh sprav*, № 2, pp. 88–99. [in Ukr.].

9. Shafikov, E. R. (2004) Neobkhidna oborona: osoblyvosti kryminal'no-pravovoho rehulyuvannya [Necessary defense: features of criminal law regulation]. *Visnyk Khmel'nyts'koho instytutu rehional'noho upravlinnya ta prava*, № 1–2, pp. 189–195. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleksandr Zhuravel, Oleksandr Ritor. Self Defender System method for specialists in investigating crimes against life and health of a person

The article discusses the Self Defender System method as an innovative tool for specialists in the field of investigating crimes against life and health. The authors emphasize the problematic nature of traditional practice, where a person acting in self-defense is often perceived by law enforcement agencies as a violator rather than a defender of their own rights and interests. This approach leads to the erroneous criminalization of socially beneficial actions. The Self Defender System method offers a step-by-step algorithm for determining the legitimacy of harm caused during defense. It covers the analysis of the grounds for defense, the object and purpose of defensive actions, the methods of their implementation, the time limits of defense, and the nature of the danger of the attack.

The paper details the key elements to be assessed: the proportionality of the means of defense and attack, the nature of the threat, the real possibility of repelling the attack, the quantitative and qualitative superiority of the parties to the conflict, the age and physical strength of the attackers and defenders, the presence of weapons, the place and time of the attack, its suddenness and intensity, as well as the moment of cessation of the attack.

Particular attention is paid to distinguishing between necessary defense and exceeding its limits, particularly in cases where damage is caused after the actual completion of the attack. Case law confirms the relevance of this approach and provides examples where consideration of these criteria allows for an objective assessment of the legitimacy of defensive actions. The proposed method aims to develop a more fair and balanced approach to the classification of defensive actions, which ensures the proper protection of citizens' rights and at the same time excludes the unjustified punishment of persons who acted under conditions of real threat.

Key words: *necessary defense, attacker, analysis, practice, characteristic elements, computer program.*

Надійшла до редакції: 13.11.2025
Прийнято до друку після рецензування: 25.11.2025
Опубліковано: 12.12.2025